

לשמוע קול תורה – מצווה בפרשה

פרשת תרומה

תמיד

מהם גדרי מצוות תלמוד תורה? ישנן שתי אפשרויות:

- א. זו מצווה תמידית – ולכן מלכתחילה ראוי ללמוד בכל רגע פנוי, אך ישנם זמנים שבהם האדם פטור מן הלימוד מסיבות אנושיות, כגון הצורך לאכול, לישון ולהתפרנס.
- ב. המצווה היא לקבוע עיתים ללימוד תורה בכל יום, ומותר לאדם להתעסק לכתחילה בדברים נוספים אף שאינם חיוניים, כמו מוזיקה, ספורט ועוד.

שאלה זו העסיקה רבות את בעלי המחשבה. לדעת בעל נפש החיים על האדם להשקיע את כל מרצו בלימוד תורה, וכך הוא מפרש גם את דברי רבי ישמעאל בגמרא – "הנהג בהן [בדברי התורה] מנהג דרך ארץ" (ברכות לה, ב):

"ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי רבי ישמעאל, רשב"י אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה כו' תורה מה תהא עליה? [...] אבל הענין, כי ודאי שאין דעת רבי ישמעאל שיהא הרשות נתונה לאדם לפרוש חס וחלילה אף זמן מועט מעסק התורה ולעסוק בפרנסה, ויהיה בטל אותו העת מעסק התורה לגמרי חס וחלילה. אמנם רמזו רבי ישמעאל בלשונו הקדושה הנהג בהן מנהג דרך ארץ, רוצה לומר עמהן עם הדברי תורה. היינו שגם באותו העת ושעה מועטת שאתה עוסק בפרנסה כדי הצורך וההכרח לחיות נפש, על כל פנים ברעיוני מחשבתך תהא מהרהר רק בדברי תורה" (נפש החיים א, ח).

על פי נפש החיים דברי רבי ישמעאל המעודדים לכאורה שילוב בין התורה לחיי המעשה מתפרשים בצורה מצומצמת מאוד, המתירה להתפרנס רק לצורכי הקיום המינימליים ותובעת להרהר בדברי תורה גם בשעת העבודה.

ואולם חכמינו למדו בגמרא שאין זו דרישת התורה מכלל בני האדם. ומהיכן למדו זאת? מלחם הפנים המופיע בפרשתנו:

"וְנָתַתְּ עַל הַשִּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנֵי תְּמִיד" (שמות כה, ל).

לחם הפנים היה מורכב משנים עשר לחמים שהיו מונחים על השולחן משבת לשבת. בכל שבת היו נוטלים את הלחמים מהשבוע הקודם ומניחים לחמים חדשים. רבי יוסי מתמודד עם השאלה כיצד מתקיימת המצווה שהלחם יהיה מונח לפני ה' "תמיד" אף שלכאורה בשעת החלפת הלחמים עשויה להיות הפסקה ברצף:

"תניא, רבי יוסי אומר: אפילו סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית – אין בכך כלום, אלא מה אני מקיים לפני תמיד? שלא ילין שלחן בלא לחם. אמר רבי אמי: מדבריו של ר' יוסי נלמוד, אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים מצות לא ימוש ספר התורה הזה מפריך" (מנחות צט, ב).

רבי אמי לומד מדברי רבי יוסי שגם בלימוד תורה, הדורש התמדה, אין חובה להשקיע כל זמן פנוי ללימוד תורה בלי הפסק כלל, אלא החובה היא ללמוד תורה במשך כל החיים. אם כן, משמעות הציווי "לא ימוש ספר התורה הזה מפריך וְהִגִּיתָ בוּ יוֹמָם וְלַיְלָה" (יהושע א, ח) היא שהאדם נדרש ללמוד תורה בכל יום מימי חייו, שלא יהיו ימים הפנויים לגמרי מתורה.

החיבור לתורה צריך להישמר מדי יום ביומו, אך ההחלטה כמה ללמוד בכל יום נתונה לכל אדם בפני עצמו. האדם נדרש להבין ולחוש מהו שיעור הלימוד שיוסיף לו טובה ואיזון בחיים ומהי הכמות שתהיה מעבר לכוחות קליטתו ותביא אותו חלילה למאסה בלימוד. על כך אמרו חכמים:

"תנא דבי ר' ישמעאל: דברי תורה לא יהו עליך חובה, ואי אתה רשאי לפטור עצמך מהן" (מנחות צט, ב).

התוספות על אתר מביא תחילה את פירושו של רש"י ומוסיף פירוש נוסף:

"לא יהו עליך חובה – כאדם שיש לו חוב ואומר מתי אפרענו ואפטר. כך לא יאמר אשנה פרק אחד ואפטר, שאי אתה רשאי לפטור את עצמך מהן, כך פירש בקונטרס. עוד יש לפרש לא יהו עליך חובה – שלא תעסוק אלא בהן, ואי אתה רשאי לפטור עצמך מהן שלא תעסוק בהן כלל, אלא יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ".

הנהגת נפש החיים היא הנהגה ליחידי סגולה. ההנהגה הנכונה לרובנו דורשת להקדיש בכל יום זמן משמעותי ללימוד תורה, כל אחד לפי כוחו, אך אינה מחייבת ללמוד בכל רגע פנוי.

כך נזכה לאהוב את התורה – המתאימה לצורכי בני האדם.

שאל דוד בוצ'קו